

Sunku tai paaiškinti ir geriausia bus nemeluoti.

JACK KEROUAC, *DIDYSIS SURAS*

*Kotrinai ir Edmundui K. – pirmiesiems
šio teksto skaitytojams ir ekspertams*

LAPKRIČIO
TRISDEŠIMTOJI

*

Pasteliškai pilkšvo, vėjo šiurpuliukais nusagstyto ežero viduryje – ovalo formos sala. Šiaurinėje jos pakrantėje stovi vyras, užsimaukšlinęs neperšlampamo apsiausto gobtuvą. Prie kojų tupi lūšis. Sakytum, katė. Tik didesnė, aštresnėmis ausimis, prie pat viršūnėlių persmaugtomis neregima virvute.

Vakarėja.

Rytoj jau gruodis. O praėjęs pasitaikė gražus, gėda skūstis. Nuo vėpūtinių banguojanti pamiškė, storai apsnigtas ežeras jau prieš Kalėdas buvo įgavę breigeliško vaiskumo. Sniegas švarus, baltut baltutėlis, dešimties laipsnių šaltukas, oras bevėjis, beveik paliečiamas, skambantis. Vakarop, kai imdavo snyguriuoti, o anažiem dažniausiai pasnigdavo tik vakarais ir naktimis, skambesio tonacija pakisdavo, suminkštėdavo, bet virpesys vis tiek likdavo toks pat švarus ir pradmeniškai tyras.

Vyrui už nugaros monotoniškai košia orą vėjagaudė – pailga juodo audeklo kišenėlė, pririšta prie metrinio stiebo, išmeigto šalia skystai rūkstančio trobos kamino.

Žmogus apsisuka, kilsteli žvilgsnį į vėjagaudę – pučia iš šiaurės vakarų, nuo miestelio.

Ištveręs kelis vėjo smūgius į nugarą, nulinguoja į malkinę, susimeta ant sulenktos rankos glėbuką beržinių pliauskų.

– Šiąnakt nakvosi čia, Božok.

Lūšis klusniai užšoka ant malkų rietuvės ir išsitiesia kaip ilga. Grįžęs trobon, vyras įmeta dvi pliauskas į prablėsusią krosnį, apsiaustą pakabina ant vinies durų kairėje, kelis syk kosteli į petį.

Sugriaudžia. Dusliai. Miestelio pusėje.

Gluosnyje už lango būrelis varnų po retais nugeltusiais lapais slepiasi nuo pirmųjų lietaus lašų.

Ant stalo guli storas sąsiuvinis žaliais susigarankščiavusiais viršeliais. Žmogus paima jį, valandėlę laiko rankoje, paskui praveria krosnies dureles ir ryžtingai sviedžia į ugnį. Ničnieko neregintį žvilgsnį įremia į liepsnos laižomus lapus ir pusbalsiu ištaria:

– Grok, Jurgi, grok...

* *

Tą patį vakarą pro dvaro sodą eis žmogus-kalnas, klampos pažliugusiu keliu, nekreipdamas dėmesio į lietu, į žaibus, į purvą, tykstantį iš po kojų.

Eis urgzdamas ir riaumodamas.

Daug širdgėlos naivioje širdyje bus sukaupęs didysis Adas, nuošalaus miestelio senmergės nesantuokinis sūnus, o pastaruosius ketverius metus – įtakingo šių vietų šeimininko Gabrieliaus Aušauto ištikimas pasiuntinukas. Gabrieliaus, kuris, medicinos švietalams bei garbiems profesoriams skėsčiojant rankomis, bus pastatęs jį ant kojų, vien gulėt teįstengusį mėsos

gabalą pavertęs apynormaliu didžiuoju Adu, jau gebančiu vaikščioti, irkluoti valtį, džiaugtis gyvenimu, netgi nudirbti vieną kitą ypatingų proto pastangų nereikalaujantį darbuką.

Eis didysis Adas urgzdamas ir riaumodamas: „Užteks ganyti svetimas kiaules!“, klampos patižusiu klebonijon vedančiu keliu.

* * *

Maloningasis skaitytojai, toliau iš kelių pusių, o ir, kiek galima, paprasčiau bandysime papasakoti apie tai, kas buvo ir liks paslėpta nuo daugelio akių, tačiau iš tikrųjų vyko paežerės dvaro, netoliese plytinčioje pelkėje, vėjų perkoštoje salos trobikėje, ir kuo tie įvykiai baigėsi, suprantama, jeigu kas nors, jei jau prasidėjo, išvis turi savybę baigtis. Paprastumą, tiesa, lengviau pažadėti, nei ištesėti, nes vargiai įmanoma aiškiai ir nėmaž nemeluojant paliudyti, tarkim, tokį faktą, kad žmogus beveik iš-tisus metus buvo žuvęs, tačiau sykiu ir gyveno lyg niekur nieko, sakytum, būtų gyvų gyviausias. Suprantama, taip negali būti, bet būtent taip ir buvo, ir ne mūsų valioje ką nors keisti.

Antra vertus, veikiausiai nebuvo nei taip, nei kitaip, buvo tiesiog trečiaip, ketvirtaip, balažin kaip. Tačiau tuomet *volens volens* privalėsime sutikti su užrašu po to žmogaus giminės herbu: „Pasauly nieko nėra, ko negalėtų būti, tačiau jame niekados nebūna ir taip, kaip yra.“

Kol kas palikime šią iš abiejų galų išaštrintą mintį ramybėje ir palypėkime kopėčiomis, atremtomis į pastato sieną. Jas, ko

gera, paliko didysis Adas, kas gi kitas galėjo tokias sunkias čionai atitempti, – taigi palypėkime kopėčiomis ir paspėliokime: pro kurį langą buvo žiūrėta, ką norėta išvysti?

Gal dvaro virėją Gitą, kurios grakšti figūrėlė sukiojosi už pirmo aukšto virtuvės langų? O gal didysis Adas, aišku, jei tai buvo jis, pasilypėjo iki antro aukšto ir dėbčiojo į blausiai apšviestą dvaro sodininko Dobilo ir dailiosios jo žmonos Akmėjos miegamąjį? Štai moteris persimeta su sutuoktiniu viena kita fraze, jis kažki kaip nenoriai prisipažįsta, kad su motina iki pavakarės bibliotekoje tvarkęs dvaro archyvą, tada abu truputuką, kiek leidžia Dobilo silpnumas po neseniai ištikusio nuomario priepuolio, pasiglausto, pasiglamonėja, bet vangiai, tada moteris užmiega.

Užmiega akimoju, kaip daugelis didesnių nusižengimų nekamuojamų būtybių. Kur kas greičiau už sutuoktinį – mat šis dar ilgakai kuičiasi ažuolinės spintelės stalčiuukuose, o paskui vartosi, dūsauja, neįstengdamas užmigti šalia ramiai alsuojančios žmonos.

Iš pažiūros ramiai alsuojančios, tačiau taip gali pasirodyti tik neatidžiam stebėtojui. Iš tiesų jos sąmonė nėra rami, nes dabar Akmėja sapnuoja raudonai nutviektą dykumą. Šis vaizdas tarsi užstrigusio filmo kadras stovi prieš akis ilgai ilgai, taip ilgai, kad ima erzinti, verčia sunerimti, tarsi pasaulis gyvuotų paskutines savo valandas. Kai nerimastis pradeda slėgti, kai ji pasiekia ribą, už kurios ima rasti pirmųjų baimės požymių, iš dešinio krašto į rausvai vibruojantį sapno kadimą įžengia juodu audeklu apsigobęs žmogus. Jis juda lėtai, truputėlį raišuodamas – tasai lėtumas jau ima darytis įkyrus; tada į kadimą įžengia antras žmogus, toks pat raišas, beveidis, po jo – trečias,

ketvirtas... Ištisa virtinė vienas paskui kitą pabrėžtinai lėtai šlubčiojančių juodvyrių. Kai jie tarsi linija perrėžia visą sustingusį sapno kadra, kažkas juos pabaido, gal garsas, kurio moters ausis nesutverta girdėti, jie pakyla kaip išgąsdinti paukščiai ir išplasnoja iš sapno lauko, palikę ore vien lengvą pelėsinio sūrio kvapelį...

– Blium blium, – pro miegus vapa sausos moters lūpos, – blium blium, bliumblium...

Tačiau dabar mus domina ne Akmėjos kuždesių melodika, ne ją kamuojantis slogutis, kurio tikrosios prasmės vis tiek neįspėsime, – mus domina jos veidas. Tai veidas būtybės, kuri nutremta į patį visatos pakraštį, į nužmoginantį civilizacijos dugną, nedidukės galaktikos pasturgalį; tai veidas ir akiplėšiškos mergšės, evangelinės paleistuvės, ir tos, kuri, nekaltai užmėtoma akmenimis, kažko itin svarbaus vis dar ilgisi, viliasi, kažką stengiasi paliesti bent jau nuojautos piršteliais; baisiai vienišos, nelaimingos visatos esybės veidas, nesuvokiantis, ar tai, ką patyrė prieš pat nugrimzdama į sapną, jau galima vadinti buvimo apoteoze, išsipildymu, laime, ar vis dar būtina jos ieškoti, siekti, tikėtis tikresnės, galingesnės, neabejotinos; tai ir žmogaus, ir augalo, ir gyvūno, ir kažki kokios belytės būtybės veidas, kuris labai trokšta patikėti arba apsimesti tikįs, kad jam, nutremtam į šią sumautą galaktiką, dieviškai gera, neva tai ir yra išsiilgtoji kūno ir dvasios dermė, žadėtoji būties pilnatvė; bet sykiu ir su nuostaba ketintų klausti: sakykite, negi tai jau viskas? Pati viršūnė? Maksimumas? Tik tiek – ir jau maksimumas? Nieko gražesnio, kilnesnio, aukštesnio nėra, nebus ir negali būti? Vadinas, tai ir yra visa šios būties teisybė? Atsipeikėkit – argi ji nepanaši į niekšišką apgaulę?..

Būtent šis miegančiosios veidas, kuris atrodo taip, tarsi būtų atsiskyres, atsiribojęs nuo bet kokio pavidalo, veidas, kuris yra visų ir niekieno, todėl intuityviai nujaučia – ne, tiesiog nėra maž neabejoja, – kad norėti, trokšti savime yra nusikaltimas, tačiau kažkieno pikta valia ją, kosminę būtybę, nutrėmė čionai, neaiškion belangėn, kur tiesiog *būtina, privalu* ko nors tikėtis, viltis, geisti, reikalauti, siekti, – štai, maloningasis skaitytojau, tasai veidas, tiksliau – kosminio slėpinio ir žmogiškos prigimties virptelėjimas šiame slogučio nukamuotame veide – mums ir rūpi. Nes niekas nei dabar, nei nubudus neįspės, kiek jis yra nebylus ir tuščias, o kiek didingas ir kupinas svaigaus buvimo ženklų, ir kas ką nulemia – didingumas pirmpradę tuštumą ar ši – siaubingą gyvenimo turinių didingumą.

Jei pastebėjote, Akmėjos veidas vaikiškai atviras, tarsi moteris sapnuotų atmerktomis akimis.

O pats sapnas mums mažai rūpi, sapnas tegu teka savo vaga.
Arba testovi kaip įstrigęs nurausvintos dykumos kadras.

Ryte sapno Akmėja neprisimins.

Mat ir ryte už langų pilkšvuos tokia pat niūri diena.

Tik ne lapkričio, jau gruodžio.

Beje, saloje dabar miega ir savo sapną sapnuoja ir Gabrieliūs.

Tačiau jo miegas kitoks.

Visai visai kitoks.